

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 573. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721242615632/facsimile.pdf> (tilgået 03. maj 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

- 44 *adskillige tyske Bøger*: som det fremgår af fortsættelsen, tænkes nok »snarest« (s. 44 l. 2 fn.) på den pietistisk prægede sekt Herrnhuterne el. Brødremenigheden; de omtalte bøger kan da have indeholdt nogle af sektens stifter og leder N. L. von Zinzendorfs (1700-60) mange betragtninger og hymner. – *Muhammedanere (...)* *Maanen*: halvmånen er symbol for muhammedanerne (især tyrkerne); måne(lys) er en hyppigt forekommende ingrediens i den mere sentimentale del af romantisk litteratur og kunst (jf. n.t.s. 30). – *Flødeskind*: på komediens tid betragtedes f., frembragt ved kogning af fløde, som en delikatesse. – *isoleret vor Kjærlighed fra vor Tro (...)* *ikke med nogen ægte Katholik*: i katolicismen regnes ægteskab blandt sakramenterne. – *Fritænke og Atheister*: de to ord er synonyme. – *Lutheranere eller Reformerte (...)* *praktiske Forstand*: den reformerte kirke er betegnelsen for den retning, der ved reformationen under Zwinglis og Calvins ledelse udskilte sig fra den luthersk-evangeliske; begge typer af protestantisme kan siges at være kendetegnet ved en vis praktisk og rationel tendens (i modsætning og opposition til katolicismens mere mystiske, ceremonielle og dogmatiske præg). – *Skjgger, som leve udenfor Livet*: et koncentreret udtryk for Heibergs mening om de ingemannske tragediefigurer; billedet er hentet fra – eller i hvert tilfælde beslægtet med – det berømte »hulebillede« i Platons (427-347 f.v.t.) dialog *Staten*, 514a-21b; uvirkelige væsener, illusioner. – *Herrnhuter*: se ovf. – *vor Kjærlighed (...)* *suskendeagtig*: i de herrnhutiske menigheder opretholdtes der (i hvert tilfælde officielt) en streng kønsmoral, så at fx ugifte mænd og ugifte kvinder levede skarpt adskilt (i forskellige såkaldte »kor«).
- 45 *Christiansfeltenlys*: den sønderjyske by Christiansfeld er anlagt og har været domineret af den herrnhutiske brødre menighed dér; byen er kendt for sin produktion af honningkager og lys. – *apriorisk*: på forhånd givet og uafhængig af erfaringen. – *metaphysisk*: over-fysisk, rent åndelig; m. filosofi beskæftiger sig med forhold, der undrager sig sanseagttagelse. – *phttisk*: svindstotig, tuberkulos. – *raisonnerende*: tænkende. – *raisonnabel*: fornuftig, rimelig, omgængelig. – *raisonlig*: d.s.s. ræsonnabel (se foreg. n.). – *langt fra ikke*: langt fra. – *i sin Nød (...)* *isinde at gaae i Kloster*: *Blanca*, V,1 (B. S. Ingemann, *Samlede dramatiske Digte* II, 1843, s. 124f.). – *Petersens Jomfrukloster (...)* *Vemmetoft og Vallø*: et j. er en stiftelse for ugifte damer af nærmere fastlagt (som regel højere) social status; Brødrene Petersens J. (oprettet 1755) er beliggende i Kbh., Vemmetofte adelige J. (oprettet 1694) og Det

- adelige Stift Vallo (oprettet 1737) begge i nærheden af Køge. – *fuldkommen indenlandske Fabrikater*: opfattes let som en skose til troværdigheden af Ingemanns sicilianske eksotisme i *Blanca*.
- 46 *Panteleg(e)*: selskabsleg, hvori der gives pant, som så kan indløses ved udførelse af en pålagt opgave. – *Hænge*: klynge sig til, lægge armene om ens hals. – *rigtig*: virkelig.
- 47 *Puns*: punch, varm blandingsdrik bestående af vand, vin/spiritus, sukker og citron.
- 48 *Bolle*: stor skål med lav fod, fx til punch. – *Pund*: 1/2 kg. – *lad saa være*: lad gå. – *Lispund*: 8 kg. – *Pot(ter)*: ca. 1 liter.
- 51 *flau(e)*: flov, åndløs, dum, kedelig, banal. – *profan(e)*: vanhellig, respektløs, nedværdigende. – *Nektar*: i gr. mytologi gudernes drik, heraf (anden form for) »guddommelig drik« (fx vin el. kys). – *fjernt*: på afstand. – *Held mig*: hvilken lykke for mig.
- 52 *Elsker(s)*: tilbyder el. kæreste. – *Pathos*: lidenskabelig højtidelighed. – *Løndom*: skjul.
- 53 *end*: endnu, yderligere.
- 54 *Fra Dandsen vi ile (...) venlige ned*: overensstemmelse i ordvalg og versemål (i hver strofes fire første verslinjer) knytter denne replik til scenen »Pigerne inde i Skoven« i Oehlenschlägers *Sanct Hansaften-Spil* (»I Skyggen vi vankes«, Oehlenschläger, *Poetiske Skrifter* I, udg. af H. Topsøe-Jensen, 1926, s. 265f.).
- 56 *Hero (...) Leander*: elskerpar, forekommende i gr.-rom. (fx hos Ovid, 43 f.v.t.-18 e.v.t.) såvel som i senere (fx Schiller, 1759-1805) litteratur; H. var præstinde for Afrodite i Sestos ved Hellespont, L. en ung mand fra Aydos på den modsatte bred; hver nat svømmede L. over sundet for at møde sin elskede, ledt på vej af en lampe, hun stillede i sit tårnvindue; men en stormnat slukkedes lampen, L. druknede, og hans lig skyllede næste morgen op på stranden, hvorpå H. styrtede sig i havet af sorg. – *Ligeniis*: på samme måde (som i den gl. historie om Hero og Leander). – *Elskovspant*: bevis for kærligheden.
- 58 *Publikum (...) colossal Vanskabning*: i sin afhandling »Folk og Publikum« (1842) definerer Heiberg »folk« som et organisk sammensluttet hele, »publikum« som et tilfældigt opstået kollektiv; heri anfører han flg. kommentar til denne scene: »Allerede i »Julespøg og Nytaarsløier« indførte jeg Publicum personificeret som »en colossal Vanskabning,« men lod dog Digteren i første Øieblik hilse det med de Ord: »Mit Folk!« Først siden, da han ved Synet af dets Tusinder af Øine, Munde og Hænder, og ved dets raæ, sig selv modsigende Ytringer faer Syn paa dets atomistiske Natur, beegner [dvs. behandler] han